

Studenters skrivande – brister, förväntningar, ansvar

Underlag till seminarium vid LU:s pedagogiska utvecklingskonferens den 23 november 2017

Gunlög Josefsson, Språk- och litteraturcentrum,
Marie Lindstedt Cronberg, Historiska institutionen,
Kikki Nillasdotter, Studieverkstaden,
Marianna Smaragdi, Språk- och litteraturcentrum,
Sara Santesson, Institutionen för kommunikation och medier,
Cecilia Wadsö-Lecaros, Språk- och litteraturcentrum

Vi har alla sett dem i medierna: larmrapporterna om studenter som inte kan skriva korrekta meningar eller sammanhängande texter – som helt enkelt inte behärskar skriftspråket. Enligt Martin Malmström (2017) är ”skrivkrisen” ingen ny företeelse utan något som omtalats sedan civilisationens begynnelse. Men oavsett om frågan är ny eller inte – bakom larmrapporterna står i många fall universitetslärare som är frustrerade över att undervisningens kvalitet blir lidande eller att lärarens tid inte räcker till. Det är en situation som påverkar både studenter och lärare.

Situationen kan komma att dras till sin spets om regeringens föreslagna ändring av högskolelagen (Utbildningsdepartementet 2017) blir verklighet. Enligt förslaget ska högskolorna se till att fler studenter med olika bakgrund fullföljer sina utbildningar, men inga extra resurser planeras tillskjutas för ändamålet. Tobias Hägerland och Alexander Maurits (2017) från Lunds universitet är kritiska till förslaget: ”Att sätta ytterligare press på lärarna att godkänna fler är inget som leder till bättre studieresultat. I slutändan kan det bara leda till sänkt kvalitet och till att lärarnas professionalitet och yrkes stolthet undergrävs.” Förslaget om breddat deltagande kan få särskilt stora konsekvenser när det gäller studenters skrivande, vilket påtalas av Gunlög Josefsson och Sara Santesson (2017b), även de från Lunds universitet, som kräver mer resurser för skrivstöd: ”Högskolevärlden ska inte säga nej till breddad rekrytering och breddat deltagande. Tvärtom ska vi välkomna denna demokratiska ambition. Men vi måste också med kraft hävda att detta åtagande kräver nya friska medel, öronmärkta för syftet.”

För att komplettera mediernas bild av våra studenters skrivförmåga genomfördes vid HT-fakulteterna en pilotstudie under våren 2017 (Josefsson & Santesson 2017a). I pilotstudien deltog ca 100 studenter, samtliga nyantagna på grundkurser inom HT, som skrev en referatuppgift. Referaten bedömdes med utgångspunkt i gymnasieskolans betygskrav och kraven för högskolebehörighet.

Resultatet visar stor spridning i studentgruppen, men anmärkningsvärt är att mer än tredjedel av studenterna misslyckas med någon eller några aspekter av sitt skrivande. Oftast gäller det styckeindelning, stilnivå eller meningsbyggnad. En rimlig fråga i sammanhanget borde då vara: Ska vi betrakta det som bristande skrivförmåga eller är det helt enkelt vad vi har att förvänta oss av personer som inte är skolade akademiker utan i de flesta fall i början av sin universitetsutbildning? Under seminariet kommer vi inledningsvis att resonera kring studenternas skrivförmåga utifrån fyra olika perspektiv: högskolans behörighetskrav, gymnasieskolans kunskapskrav, universitetslärares förväntningar och universitetets ansvar för studenters skrivutveckling. Resonemangen bygger på vår rapport från pilotstudien Hur skriver våra studenter? (Josefsson & Santesson 2017a).

Högskolans behörighetskrav

En viktig fråga i sammanhanget är vilken skrivkompetens som högskolan kan förvänta sig av de nyantagna studenterna. För att få allmän högskolebehörighet krävs att studenten har godkänt betyg från kursen svenska 3 eller svenska som andraspråk 3. Godkänt betyder i det här sammanhanget minst betyg E. (Den som inte har gått svensk gymnasieskola har rätt att istället göra det s.k. Tisus-testet, för att visa att man har motsvarande kunskaper i svenska.) Man kan fråga sig om betyget E i svenska/svenska 3 i vissa fall kan vara ett för lågt betyg för att fungera som behörighetskrav. Borde man för en del kurser och utbildningar kräva högre betyg för behörighet? Tillträdesbetänkandet SOU 2017:20 ställer sig negativ till en sådan möjlighet: ”Det bör liksom i dag inte gå att ställa högre betygskrav än E som särskilt behörighetskrav. Utredningen bedömer att det skulle vara en felaktig signal att skicka till gymnasieskolan att det betyg som är godkänt där inte räcker för att bli behörig till en högskoleutbildning” (Utbildningsdepartementet 2017, s. 19).

Gymnasieskolans kunskapskrav

Vad ställer gymnasieskolan för krav på skrivförmåga? I betygskriterierna för gymnasiet (Skolverket 2011) gäller följande kunskapskrav för betyget E i svenska 3:

Elever kan /.../ skriva texter av vetenskaplig karaktär och andra texter. Texterna är sammanhängande **och har tydligt urskiljbar disposition**. Texterna är dessutom **till viss del** anpassade till syfte, mottagare och kommunikationssituation. /.../ Eleven kan /.../ i huvudsak följa skriftspråkets normer för språkriktighet.

För motsvarande betyg för svenska som andraspråk 3 gäller följande:

Eleven kan skriva texter av vetenskaplig karaktär som **till viss del** är anpassade till ämne, texttyp, mottagare och situation. Ordförrådet, uttalet och den grammatiska behärsningen begränsar **endast i undantagsfall** den skriftliga och muntliga kommunikationen. Eleven kan **översiktligt** redogöra för det huvudsakliga innehållet i texter av vetenskaplig karaktär och kontrollerar förståelsen av detaljer med hjälp av strategier och olika hjälpmedel. /.../ Eleven kan strukturera, referera, värdera, granska och sammanfatta, muntligt och skriftligt, texter om **ämnena som är bekanta för honom eller henne** och omsätter sin sammanfattning i en muntlig eller skriftlig sammanställning som **till viss del** anpassats till texttyp och mottagare.

Universitetslärares förväntningar

Mediernas debatt om bristande skrivkunskaper hos studenterna visar tydligt på ett glapp mellan studenternas kunskaper och de kunskaper som universitetsläraarna förväntar sig hos sina studenter. Kanske känner universitetslärare inte riktigt till kunskapskraven för svenska 3/svenska som andraspråk 3, varken deras skrivning eller tillämpning, t.ex. i de nationella proven. Kanske ställer universitetslärare krav på kunskaper hos studenter som dessa inte rimligen kan ha haft en chans att tillägna sig på gymnasiet? I så fall vore kanske fortbildning eller upplysning i dessa frågor värdefull för högskolepedagoger.

Universitetets ansvar för studenters skrivutveckling

Frågan är vilken roll universitetsläraarna ger språket i uppgifter som rör skrivande – i undervisning och i bedömning. Får studenterna undervisning i hur de ska skriva? Presenteras förebilder för skrivandet? Sofia Ask beskriver i sin avhandling *Vägar till ett akademiskt skriftspråk* (2007) vilken stor skillnad det är mellan gymnasieskolans texter och högskolans akademiska texter, och hur svårt det kan vara för studenter att tillägna sig det akademiska språket. Att socialiseras in i, och så småningom behärska, en ämnesdiskurs är ingen trivial uppgift, och utan explicit undervisning kan det vara omöjligt för vissa

studenter. Om vi menar att studenternas skriftspråk inte i är första hand bristfälligt, utan snarare oskolat i den akademiska diskursen och respektive ämnes skrivkultur – ja, då ligger uppgiften på universitetslärarna att träna studenternas skrivande inom ramen för undervisningen. Då behövs inte bara resurser utan också fortbildning i skrivdidaktik och praktiska tips.

I regeringens promemoria ”Brett deltagande i högskoleutbildning” (Utbildningsdepartementet 2017), föreslås att fler personer från studieovana miljöer ska lockas till högskolan, att högskolan ska ge mer stöd under utbildningen och att fler studenter ska bli godkända. Det finns därför anledning att anta att fler studenter kommer att behöva skrivstöd under eller inför studierna. Många kan även behöva stöd i att lära sig svenska språket. Inga extra medel kommer dock enligt regeringens förslag att tillskjutas för ändamålet.

Diskussionspunkter

Vid seminariet den 23 november 2017 vill vi föra en konstruktiv diskussion om hur studenter kan utveckla sitt skrivande under universitetsstudierna. Diskussionen är inte tänkt att kretsa kring huruvida studenternas skrivförmåga var bättre förr. Istället vill vi diskutera hur vi kan stödja skrivutvecklingen hos de studenter vi har.

- Vad kan vi, med utgångspunkt i högskolans behörighetskrav och gymnasieskolans kunskapskrav (Skolverket 2011), förvänta oss av studenterna?
- Hur kan studenterna utveckla sitt skrivande under universitetsutbildningen?
- Vilka resurser, insatser och funktioner skulle kunna stötta ämnena och studenterna?

Referenser

Ask, Sofia. 2007. *Vägar till ett akademiskt skriftspråk*. Växjö: Växjö University Press.

Josefsson, Gunlög & Sara Santesson. 2017 a. under medverkan av Marie Lindstedt Cronberg, Kikki Nillasdotter, Marianna Smaragdi och Cecilia Wadsö-Lecaros. *Hur skriver våra studenter? En undersökning av skrivförmågan hos nyantagna studenter vid HT-fakulteterna vid Lunds universitet*. Rapport. Humanistiska och teologiska fakulteterna. Lunds universitet.
www.ht.lu.se/om-fakulteterna/utredningar/

Hägerland, Tobias & Alexander Maurits. 2017. ”Regeringens hårda styrning skadlig för högskolan”. *Svenska Dagbladet* 2017-07-26.

Josefsson, Gunlög & Sara Santesson. 2017 b. ”Många studenter har problem att skriva korrekt”. *Svenska Dagbladet* 2017-10-05.

Malmström, Martin. 2017. *Synen på skrivande. Föreställningar om skrivande i mediedebatter och gymnasieskolans läroplaner*. Lund studies in educational sciences nr 1. Institutionen för utbildningsvetenskap. Lunds universitet.

Skolverket. 2011. *Ämnesplaner för gymnasieskolan*. www.skolverket.se

Utbildningsdepartementet. 2017. *Brett deltagande i högskoleutbildning*. Promemoria 2017-07-18.
www.regeringen.se